

До спеціалізованої вченої ради
Д 12.105.03
у Донбаській державній
машинобудівній академії
МОН України (м. Краматорськ)

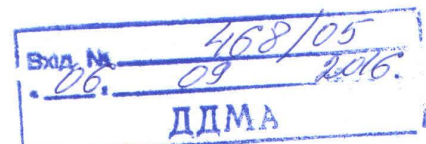
ВІДГУК

офіційного опонента по дисертації Саєнко Ольги Миколаївни на тему «Стратегія економічного розвитку фармацевтичної галузі», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Актуальність теми дослідження, її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Еволюція суспільства, передусім в частині умовного соціального контракту між державою та населенням, обумовила пріоритетне місце життя та здоров'я людини майже у всіх національних системах творення соціально-економічної політики. В Україні традиція надання населенню масової медичної, в т.ч. фармацевтичної, допомоги прийнятної якості склалася ще за радянських часів, однак в період становлення новітньої української держави соціально-економічні проблеми фармацевтичної галузі, зокрема, її недостатній технологічний рівень і продуктова конкурентоспроможність у порівнянні з іноземними виробниками, незадовільний фінансовий стан та низька платоспроможність споживачів обумовили скорочення обсягів та якості забезпечення населення країни вітчизняними лікарськими засобами та товарами медичного призначення. В той же час численні урядові спроби проведення реформ системи охорони здоров'я на даний момент не вирішують зазначених проблем. Зазначені обставини обумовлюють нагальну потребу в розробці і реалізації комплексної стратегії економічного розвитку національної фармацевтичної галузі, яка була б спрямована одночасно на створення стимулів для покращення економічного становища її суб'єктів і на підвищення цінової та асортиментної доступності фармацевтичної продукції для населення. За цих обставин актуальність та науково-практична значущість теми дисертаційної роботи Саєнко О.М. не викликає сумніву.

Про важливість наукового завдання, яке вирішується в дослідженні, свідчить і його включення до напрямів планових науково-дослідних робіт Донбаської державної машинобудівної академії МОН України («Механізм фінансово-економічного управління розвитком на макро- і мікрорівні», реєстраційний номер 0114U003938, 2015–2016 рр.) та Донецького державного університету управління МОН України («Стратегічний розвиток національної економіки, регіонів та підприємств», номер державної реєстрації 0113U005211, 2013–2014 рр.).

Основні наукові результати та ступінь їх наукової новизни

Автором критично осмислено положення теорії галузевих ринків, зокрема гарвардської парадигми, що дозволило суттєво поглибити розуміння особливостей господарської діяльності в фармацевтичній галузі та на фармацевтичному ринку, визначити передумови необхідності втручання держави в їх функціонування і окреслити предметно-об'єктну сферу державного регулювання економічного розвитку фармацевтичної галузі (розділ 1.1). Отриманий результат містить більш повне, ніж в рамках сучасної теорії ринків, обґрунтування потреб в державному регулюванні фармацевтичної галузі.

Надалі дисертантом розглянуто методи державного регулювання економічного розвитку фармацевтичної галузі (розділ 1.2). На відміну від наявних в літературі доробків в цій сфері зроблено акцент на взаємозв'язку методів державного впливу на умови і процеси діяльності суб'єктів пропозиції на фармацевтичному ринку (виробники, імпортери, аптечні мережі) і методів державного регулювання забезпечення населення лікарськими засобами.

Заслугує на увагу комплекс питань, які ставить дослідник на початку обґрунтування концептуальних положень формування і реалізації стратегії економічного розвитку фармацевтичної галузі, відбір теоретичних концептів і комплекс гіпотез та ідей, що висуваються автором як підґрунтя для отримання відповіді на ці питання, що в сукупності дало змогу удосконалити логіко-структурну схему дослідження, втілену в ієрархію концептуальних положень, наведених в розділі 1.3.

Спираючись на ці концептуальні засади Саєнко О.М., послідовно здійснила аналіз функціонування і розвитку фармацевтичної галузі і системи її державного регулювання України (розділи 2.1-2.2). Результатом зазначеного аналізу стало виявлення актуальних проблем і передумов необхідності формування стратегії економічного розвитку національної фармацевтичної галузі, що дозволяє отримати об'єктивне обґрунтування її змісту і актуалізувати основні напрями її реалізації. Слід цілком погодитися, що отримані висновки можна безпосередньо вважати преамбулою відповідного урядового документу.

Слід відзначити також, що важливим доробком дисертаційної роботи Саєнко О.М. є глибоке переосмислення закордонного досвіду створення систем забезпечення лікарськими засобами та регулювання їх якості і доступності для населення в балансі з регуляторним впливом на виробників і постачальників фармацевтичної продукції (розділ 2.3). Положення дисертаційної роботи, які стосуються передумов використання зазначеного досвіду в реаліях української економіки, відрізняються конкретністю, обґрунтованістю, системністю авторського погляду.

Проведене теоретичне дослідження і діагностика стану і передумов економічного розвитку фармацевтичної галузі дозволили автору запропонувати відповідну стратегію, яка ґрунтується на нових принципах і вперше акцентує увагу не просто на зобов'язаннях держави по забезпеченню населення лікарськими засобами, а на створенні середовища, коли національна фармацевтична галузь отримує стимули для оновлення і розвитку з

урахуванням цих зобов'язань (розділ 3.1).

Варто відзначити і новизну елементів механізму, представлених в розділі 3.2, які із достатньою конкретністю визначають дії владних структур із реалізації запропонованої стратегії. На відміну від наявних в літературі підходів авторські рекомендації щодо зазначеного механізму комплексно охоплюють основні зусилля зі створення системи фінансування забезпечення лікарськими засобами і стимулів для розвитку фармацевтичного виробництва, упорядкування адміністративних процедур по допуску імпортованих препаратів на вітчизняний ринок.

Цікавим є підхід автора до формування інформаційно-аналітичного забезпечення механізму реалізації стратегії розвитку фармацевтичної галузі, зокрема, спроба сполучення нейромережевого моделювання з експертною оцінкою впливу чинників формування доходів фармацевтичних підприємств (розділ 3).

В цілому слід сказати, що Саєнко О.М. на основі поставленої мети та завдань дослідження послідовно проведено обґрунтування теоретичних положень формування і реалізації стратегії економічного розвитку, скориговано їх зміст з урахуванням результатів аналізу поточної ситуації в Україні та світі і на цій основі – запропоновано стратегію економічного розвитку фармацевтичної галузі України і організаційно-методичне забезпечення її реалізації.

Ступінь обґрунтованості й достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість зазначених наукових результатів дослідження Саєнко О. М. обумовлено низкою методологічних передумов його здійснення.

Конкретизація предметно-об'єктної області дослідження, використання найсучасніших наукових доробок в сфері державного регулювання фармацевтичної галузі і фармацевтичного ринку в ході аргументації власних розробок, висновків і рекомендацій стала можливою в ході опрацювання автором чималої бібліографії.

Фактологічною базою дисертаційної роботи стали наукові праці вітчизняних та закордонних авторів, матеріали Державної служби статистики України, матеріали аналітичних звітів, дані Світового банку та Всесвітньої організації охорони здоров'я, результати опитувань експертів, нормативно-правові акти України з питань галузевої політики, результати власних досліджень автора.

У роботі використано широке коло загальнонаукових та спеціальних методів: аналізу та синтезу, мікроекономічного моделювання; класифікації; абстрактно-логічний метод та системний підхід; статистичного зведення, групування і аналізу; інституційний і порівняльний аналіз; структурно-функціональний метод, методи експертної оцінки і нейромережевого моделювання, - які адекватні поставленим задачам і виступають передумовою обґрунтованості висновків. Висновки і рекомендації логічно сформовані відповідно до теоретичного і аналітичного матеріалу наукової роботи.

Повнота викладу наукових результатів в опублікованих працях

Автором опубліковано достатню кількість наукових праць за темою дослідження – 15, з яких: 7 статей у фахових виданнях; 1 стаття – у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних; 7 публікацій автора розміщені в збірниках конференцій. Публікації відображають основні наукові здобутки дисертанта, з робіт, які були надруковані у співавторстві, в дисертації наведено лише власні наукові результати.

Теоретичне значення результатів дослідження

Теоретичне значення мають наступні результати дисертації: обґрунтування особливостей поведінки окремих суб'єктів фармацевтичного ринку і відповідної галузі та умов її здійснення, в т.ч. окреслення передумов державного регулювання економічного розвитку фармацевтичної галузі і визначення меж його предметно-об'єктної області; обґрунтування комплексу методів державного регулювання економічного розвитку фармацевтичної галузі, удосконалення концептуальних засад формування і реалізації відповідної стратегії.

Окремі теоретичні положення, висновки і рекомендації використовуються в навчальному процесі Донбаської державної машинобудівної академії при викладанні дисциплін «Національна економіка», «Державне регулювання економіки», «Економіка та фінансування охорони здоров'я» (довідка від 12.09.2015 р. № 085/06-110) та Донецького національного медичного університету імені М. Горького МОЗ України при викладанні дисциплін «Менеджмент та маркетинг у фармації», «Організація та економіка фармації», «Організація та регулювання діяльності підприємств фармації», «Фармацевтичне правознавство» (довідка від 29.10.2015 р. № 128а).

Практичне значення результатів дослідження

Практичне значення дисертаційної роботи полягає в доведенні її теоретичних та методичних положень до рівня конкретних науково-практичних рекомендацій по змісту стратегії економічного розвитку фармацевтичної галузі та механізму її реалізації. Рекомендації, розроблені дисертантом використані в діяльності Департаменту економіки та фінансової політики Міністерства охорони здоров'я (МОЗ) України (довідка від 22.10.2015 р. № 1/15-237 Департаменту охорони здоров'я Донецької обласної державної адміністрації (довідка від 03.11.2015 р. № 12/02-17).

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Разом з тим, попри наявність вагомих результатів теоретичного та науково-практичного характеру варто звернути увагу на певні недоліки і дискусійні положення дисертаційної роботи.

1. В структурі ієрархії концептуальних засад формування і реалізації стратегії економічного розвитку фармацевтичної галузі наведено перелік гіпотез дослідження. В принципі, в тексті дисертаційної роботи логічному аналізу цих гіпотез присвячено достатньо багато уваги і висновки автора

знаходять підтвердження в ілюстративному матеріалі. Однак з огляду на традиції сучасної методологічної культури проведення наукових досліджень варто було б зробити більш достовірне підтвердження або спростування цих гіпотез методами статистики з використанням відповідних критеріїв.

2. Виникає питання про те, яким чином рекомендації автора щодо регулювання обігу лікарських засобів будуть узгоджуватися з чинною практикою діяльності фармацевтичних працівників, адже протягом останніх років між лікарями та фармпредставниками вже склалися достатньо сталі і економічно взаємовигідні відносини. Чи не стане це причиною так би мовити «саботажу» зазначеної складової реформ системи охорони здоров'я.

3. З огляду на постановку завдання «розробити механізм реалізації запропонованої стратегії економічного розвитку ФГ України як елемент організаційно-методичного забезпечення здійснення регуляторної політики» варто було б і в дисертації, і в авторефераті навести цей механізм в узагальненому вигляді, тоді як в дисертаційній роботі він представлений окремими підсистемами, а в авторефераті – лише змістовими блоками заходів. Цілісне бачення зазначеного механізму дало б змогу конкретизувати більшою мірою взаємозв'язок окремих підсистем механізму, виділеними автором за напрямками реалізації стратегії і значно підвищило інструментальну спрямованість даної стратегії як документу.

4. В роботі не конкретизовано, яким чином відбуватиметься обов'язкове та додаткове медичне страхування осіб пенсійного віку, адже рівень доходів цієї верстви населення є недостатньо високим для включення до особистого бюджету ще й видатків на медичне страхування.

5. Слід відзначити, що в дисертації, зокрема, в розділах 3.1 та 3.2 наведено обґрунтовані і конкретні науково-практичні рекомендації, однак робота значно виграла б в разі, якщо в якості додатку до неї було прикладено Стратегію економічного розвитку фармацевтичної галузі як окремий документ, що містить положення щодо змісту стратегії та механізмів її реалізації в цілісному вигляді.

6. Автор зазначає, що забезпечення ліками особливих категорій населення, зокрема, військовослужбовців та людей, що відбувають покарання в місцях позбавлення волі має здійснюватися за окремими програмами, однак в дисертації не конкретизовано механізми реалізації цих програм.

7. Дисертант в рамках механізму відшкодування вартості лікування наводить рекомендації щодо створення системи госпітальних аптек. Погоджуючись з тим фактом, що в рамках системи забезпечення лікарськими засобами, яку окреслює автор, це виглядає цілком логічним. Однак аналізу впливу такого заходу на конкуренцію на роздрібному ринку фармацевтичних препаратів, який і так є достатньо насиченим, не наведено.

Сподіваючись на змогу дисертанта пояснити окремі з наведених суперечливих моментів в цілому слід відзначити, що вони не мають принципового характеру з огляду на профіль наукової спеціальності та оригінальні наукові результати.

Загальні висновки по дисертаційній роботі

Дисертація Саєнко О.М. є цілісним, логічним, завершеним науковим дослідженням, результатом якого є обґрунтовані положення і рекомендації, що в сукупності вирішують важливе науково-практичне завдання щодо формування стратегії економічного розвитку фармацевтичної галузі та механізму її реалізації. За змістом та оформленням, наявністю нових наукових результатів, повнотою публікації положень, висновків і рекомендацій, дисертація відповідає нормативним вимогам Міністерства освіти і науки України, пп. 9, 11, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567. Це дає підстави відзначити, що Саєнко Ольга Миколаївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки і менеджменту
Київського національного університету
культури і мистецтв
Міністерства культури України

Л. В. Батченко

Підпис доктора економічних наук, професора,
кафедри економіки і менеджменту
Київського національного університету культури і мистецтв затверджую

В.о.ректора
Київського національного університету
культури і мистецтв

І.С.Бондар